Jordbruksutskottets betänkande 1986/87:9

om kemikaliekontroll m. m.

JoU
1986/87:9

Sammanfattning

I detta betänkande behandlar utskottet sex under allmänna motionstiden 1986 väckta motioner om kemikaliekontroll m. m. I en av motionerna begärs en lagreglering av användningen av biologiska bekämpningsmedel. En utredning av frågan om besprutning av banvallar med ogräsmedlet Karmex 80 kan upphöra begärs i en annan motion. I en motion föreslås att åtgärder vidtas för att minska användningen av kadmium i handelsgödsel och spridningen av kadmium i naturen. I de återstående motionerna tas upp frågor om behovsprövning av kemiska produkter, om kemikalieinspektionens produktregister och om information. Vidare begärs att de samhällsekonomiska konsekvenserna av uteblivna satsningar på kemikalie- och miljöområdena skall belysas. Slutligen yrkas att en avvecklingsplan för kemiska bekämpningsmedel och konstgödselkväve utarbetas, att kemiska bekämpningsmedel i privata trädgårdar, kommunala parker o. d. förbjuds samt att kemikalieinspektionens verksamhet utvärderas.

I samband med ett studiebesök den 23 oktober 1986 vid kemikalieinspektionen har utskottet inhämtat upplysningar om myndighetens allmänna verksamhet inom kemikaliekontrollen.

Motionerna avstyrks eller föreslås lämnade utan åtgärd med hänvisning i många fall till gällande bestämmelser på området samt till den verksamhet och det arbete som bedrivs av bl. a. kemikalieinspektionen.

Till betänkandet har fogats fem reservationer (samtliga vpk).

Motioner

Motion 1985/86:Jo232 av Margareta Palmqvist m. fl. (s), vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av en reglering av användningen av biologiska bekämpningsmedel.

Motion 1985/86:Jo716 av Kristina Svensson och Bo Finnkvist (båda s), vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående besprutning av banvallar med ogräsmedlet Karmex 80.

Motion 1985/86:Jo751 av Birger Rosqvist och Bengt Kronblad (båda s), vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i

motionen anförts om användningen av kadmium i handelsgödsel och spridningen av kadmium i naturen.

Motion 1985/86:Jo756 av Viola Claesson m. fl. (vpk), vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att nuvarande och kommande utredningar på kemikalie- och miljöområdena jämväl skall belysa konsekvenser av och samhällsekonomiska kostnader för uteblivna satsningar på dessa områden,

2. att riksdagen hos regeringen begär ett lagförslag innehållande behovsprövning av kemiska ämnen och produkter,

3. att riksdagen hos regeringen begär att det tidigare upprättade produktregistret görs fullständigt, i enlighet med vad som anges i motionen, samt att registret skall vara helt öppet för insyn,

4. att riksdagen hos regeringen begär förslag om information till medborgarna om hälso- och miljörisker i omgivningen i enlighet med vad som anförts i motionen.

Motion 1985/86:Jo776 av Alf Svensson (c), vari yrkas såvitt nu är i fråga (yrkandena 3—4, 12),

3. att riksdagen hos regeringen begär att en avvecklingsplan för kemiska bekämpningsmedel och konstgödselkväve utarbetas i syfte att uppnå biologiskt fullvärdiga giftfria livsmedel,

4. att riksdagen hos regeringen begär förslag till förbud mot användning av kemiska bekämpningsmedel i privata trädgårdar, parker och kommunal mark som utnyttjas av allmänheten,

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om utvärdering av kemikalieinspektionens verksamhet och tillgängligheten för produktregisteruppgifter.

Motion 1985/86:Jo781 av Pär Granstedt m. fl. (c), vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till regler som ger kemikalieinspektionen möjlighet att behovspröva nya kemiska preparat.

Allmän bakgrund

Lagstiftningen och myndighetskontrollen m. m. på kemikalieområdet undergick väsentliga förändringar med verkan fr. o. m. den 1 januari 1986 (prop. 1984/85:118, JoU 1984/85:30). Då trädde i kraft bl. a. en ny lag (1985:426) om kemiska produkter, som är tillämplig på hantering och import av kemiska ämnen och beredningar (kemiska produkter). Lagens syfte är att förebygga att skador på människors hälsa eller i miljön förorsakas av kemiska ämnens inneboende egenskaper. Om det är påkallat från hälso- eller miljöskyddssynpunkt får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer föreskriva att lagens bestämmelser om kemiska produkter skall tillämpas på varor, som innehåller eller har behandlats med en sådan produkt. Den som tillverkar eller importerar en kemisk produkt skall enligt lagen utreda produktens egenskaper i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet. Också den som i övrigt yrkesmässigt hanterar kemiska

produkter skall ha tillgång till behövlig kemisk och toxikologisk kompetens. Vid överlåtelse av kemiska produkter skall lämnas sådan information som är av betydelse från hälso- eller miljöskyddssynpunkt. Informationen kan lämnas genom märkning eller på annat sätt.

Lagen om kemiska produkter kompletteras med en rad förordningar på området, bl. a. förordningen (1985:835) om kemiska produkter, förordningen (1985:836) om bekämpningsmedel, förordningen (1985:839) om kadmium och förordningen (1985:840) om vissa hälso- och miljöfarliga produkter m. m.

Samtidigt med att den nya lagstiftningen trädde i kraft började den nya myndigheten kemikalieinspektionen sin verksamhet. Myndigheten är central förvaltningsmyndighet för ärenden om hälso- och miljörisker med kemiska produkter, i den mån handläggningen inte ankommer på annan myndighet. Kemikalieinspektionen skall bedriva allmän utredningsverksamhet avseende sådana ärenden samt utföra förhandsgranskning av nya kemiska ämnen och utredningsarbete avseende ämnen som redan är i bruk. Vidare skall kemikalieinspektionen registrera bekämpningsmedel samt vidmakthålla och utveckla ett allmänt produktregister. I kemikalieinspektionens uppgifter ingår dessutom att utöva tillsyn enligt lagen om kemiska produkter samt att meddela föreskrifter om t. ex. produktutredningar och produktinformation.

Utskottet

I detta betänkande behandlas ett antal motioner om kemikaliekontrollen m. m. I samband med ett studiebesök vid kemikalieinspektionen har utskottet inhämtat upplysningar rörande bl. a. de frågor som behandlas i motionerna.

Användning av biologiska bekämpningsmedel

I motion Jo232 av Margareta Palmqvist m. fl. (s) redovisas utförligt olika aspekter på användningen av biologiska bekämpningsmedel. Motionärerna påpekar att det för närvarande är oklart hur utnyttjande av biologiska bekämpningsmedel regleras enligt gällande lagstiftning. Därav följer att det är osäkert på vilken eller vilka myndigheter kontrollen av dessa medel bör åvila. Enligt motionärernas mening är det därför nödvändigt att i en särskild lag reglera användningen av biologiska bekämpningsmedel. Med hänsyn till betydelsen av genteknik för utveckling av sådana bekämpningsmedel anser motionärerna vidare att delegationen för hybrid-DNA-frågor bör utnyttjas som expertorgan på området.

Enligt utskottets mening är det av bl. a. kontrollskäl angeläget att användningen av biologiska bekämpningsmedel regleras på lämpligt sätt. Som motionärerna framhåller, vilket också bekräftats av företrädare för kemikalieinspektionen vid utskottets besök vid myndigheten, är det oklart om lagen om kemiska produkter kan tillämpas på biologiska bekämpningsmedel. Kemikalieinspektionen har därför uppmärksammat regeringen på

denna oklarhet och därvid pekat på behovet av en reglering av användningen av sådana medel.

Utskottet förutsätter att regeringen noga prövar frågan och framlägger de förslag till lagstiftningsåtgärder som eventuellt kan visa sig vara nödvändiga. Något särskilt tillkännagivande av det slag som motionärerna begär anser utskottet därför inte vara erforderligt.

Med anledning av motionärernas önskemål att delegationen för hybrid-DNA-frågor bör utnyttjas som expertorgan på området vill utskottet erinra om att omfattningen av delegationens ansvarsområde för närvarande övervägs inom regeringskansliet på grundval av ett utredningsförslag (betänkandet Ds A 1984:5 Behövs hybrid-DNA-kontrollen?) och remissbehandlingen därav. Utskottet anser att regeringens ställningstagande i denna fråga inte bör föregripas.

Med hänvisning till det anförda anser utskottet att motionärernas önskemål i allt väsentligt tillgodosetts. Motionen bör därför lämnas utan åtgärd från riksdagens sida.

Användning och spridning av kemiska bekämpningsmedel

I motion Jo776 av Alf Svensson (c) begärs (yrkande 3) att en avvecklingsplan utarbetas för kemiska bekämpningsmedel och konstgödselkväve i syfte att erhålla biologiskt fullvärdiga, giftfria livsmedel. Avvecklingen av dessa medel kan enligt motionären underlättas om avgifterna på bekämpningsmedlen och konstgödseln höjs stegvis. De frigjorda resurserna kan sedan överföras till uppbyggnaden av ett biologiskt jord- och skogsbruk.

Frågan om besprutning av banvallar med ogräsmedlet Karmex 80 behandlas i motion Jo716 av Kristina Svensson och Bo Finnkvist (båda s). Motionärerna anser att alla kända källor till giftspridning i naturen bör stoppas. En sådan källa är statens järnvägars (SJ) och andra järnvägsföretags besprutningar av banvallar med ogräsmedlet Karmex 80. För att få stopp på denna källa till försurning krävs enligt motionärerna en lagändring. Motionärerna påpekar att många människor av oro för risken för cancer också känner en stor osäkerhet vid arbete med detta besprutningsmedel. Det är önskvärt, framhålls det vidare, att regeringen låter utreda om inte besprutningen av banvallarna med ifrågavarande ogräsmedel helt kan upphöra och ersättas av andra bekämpningsmetoder. Varje kommun bör utifrån lokala förhållanden ges beslutanderätt när det gäller prövning av tillstånd till besprutning av järnvägsbanvallar med Karmex 80.

I motion Jo776 av Alf Svensson (c) framhålls att det i dag används större kvantiteter kemiska bekämpningsmedel i privata trädgårdar, parker och liknande än inom hela trädgårdsnäringen och skogsbruket. Med åberopande av de hälsorisker som är förknippade med spridning av bekämpningsmedel inom tätbebyggda områden yrkar motionären (yrkande 4) att ett förbud mot användningen av sådana medel inom dessa områden införs. Förbudet bör förutom privatägd mark inom tätbebyggelse även omfatta kommunal mark som nyttjas av allmänheten.

Utskottet vill i anslutning till motion Jo776, yrkande 3, framhålla att det torde råda en bred enighet om angelägenheten att så långt som möjligt

minska bekämpningsmedelsanvändningen. Åtgärder i detta syfte har också vidtagits av statsmakterna. Dåvarande jordbruksministern uttalade i proposition 1985/86:74 om jordbruksforskning m. m., att målet var en halverad bekämpningsmedelsanvändning på fem år. I syfte att initiera och genomföra verksamheter och projekt med denna inriktning föreslogs att statsmedel skulle avsättas för ändamålet. Riksdagen godtog propositionens förslag i berörda hänseenden (JoU 1985/86:13).

Som exempel på ett projekt av ovannämnt slag vill utskottet peka på Övertorneå kommuns s. k. ekologiprojekt. Inom ramen för en bred satsning på utveckling av olika verksamheter i kommunen vidtas åtgärder för att stödja bl. a. jordbruk och trädgårdsnäring med minimal eller ingen bekämpningsmedelsanvändning.

Utskottet vill i sammanhanget också fästa uppmärksamheten på ett i september 1986 framlagt förslag till handlingsprogram för att minska hälso- och miljöriskerna vid användningen av bekämpningsmedel. Förslaget har på regeringens uppdrag utarbetats av lantbruksstyrelsen, naturvårdsverket och kemikalieinspektionen. Det föreslås olika åtgärder som avses kunna bidra till uppfyllandet av det av statsmakterna fastlagda målet att på fem år begränsa bekämpningsmedelsanvändningen till hälften.

Med hänvisning till redan vidtagna åtgärder och lämnade förslag, vilka i huvudsak ligger i linje med motionärens önskemål om en plan för avveckling av kemiska bekämpningsmedel och konstgödselkväve, föreslår utskottet att motion Jo776, yrkande 3, inte föranleder någon vidare åtgärd från riksdagens sida.

I anslutning till de övriga motionsyrkanden som behandlas i detta avsnitt får utskottet peka på de bestämmelser om godkännande och spridning av bekämpningsmedel som finns i förordningen (1985:836) om bekämpningsmedel. I förordningen föreskrivs bl. a. att spridning av sådana medel skall ske så att människor inte skadas eller vållas annan olägenhet och så att miljöpåverkan blir så liten som möjligt.

Beträffande den i motion Jo716 aktualiserade frågan om besprutning av banvallar med ogräsmedlet Karmex 80 har utskottet erfarit att SJ gjort omfattande undersökningar av banvallarnas beskaffenhet och anpassat besprutningen så att eventuella effekter på grundvattnet kan undvikas. Det har vidare visat sig att det av motionärerna kritiserade ogräsmedlet av miljöskäl inte kunnat användas på mer än ungefär hälften av banvallarna. SJ försöker därför få fram andra lämpliga bekämpningsmedel som kan användas på de banvallar där en besprutning med Karmex 80 är utesluten. Att helt avstå från bruket av ogräsbekämpningsmedel är enligt SJ av resurs- och kostnadsskäl inte möjligt. SJ:s andel av landets totala omsättning av ogräsbekämpningsmedel uppgår till 0,34 %.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det är viktigt att giftspridningen i naturen kan begränsas så mycket som möjligt, även i de fall spridningen inte kan påvisas ge någon mätbar miljöpåverkan. När det gäller besprutningen av banvallar med ogräsmedel är det mot denna bakgrund självfallet angeläget att skadliga effekter på grundvattnet kan undvikas. Som motionärerna påpekar är det också viktigt från arbetarskyddssynpunkt att arbetet med besprutning kan ske på ett sådant sätt att personalen inte utsätter sig för skaderisker.

Av det ovan anförda framgår att SJ är uppmärksam på de problem som kan uppkomma i samband med ogräsbekämpningen i järnvägsspåren och också vidtar de åtgärder som till förekommande av skador visar sig nödvändiga. Utskottet utgår från att SJ även i fortsättningen noga bevakar den aktuella frågan. Berörda tillsynsorgan har också ett ansvar för att bekämpningsmedlen används på ett från miljö- och hälsosynpunkt godtagbart sätt. Utskottet anser med hänvisning till det anförda att något initiativ från riksdagens sida när det gäller SJ:s ogräsbekämpning inte är påkallat. Motion Jo716 bör därför inte föranleda någon vidare åtgärd.

Vad beträffar yrkandet i motion Jo776 (yrkande 4) om generellt förbud mot användningen av kemiska bekämpningsmedel inom vissa tätbebyggda områden får utskottet hänvisa till ovan nämnda bestämmelser samt det ansvar som åvilar miljö- och hälsoskyddsnämnderna när det gäller den omedelbara tillsynen av kemikalieanvändningen inom kommunen. Det åligger självfallet vederbörande tillsynsorgan att ingripa, t. ex. i form av ett förbud mot nyttjande av bekämpningsmedel, när förhållandena påkallar detta.

Med det anförda får i viss mån syftet med det ifrågavarande motionsyrkandet anses tillgodosett. Motionen bör därför i denna del inte föranleda någon särskild riksdagens åtgärd.

Användning och spridning av kadmium

I motion Jo751 av Birger Rosqvist och Bengt Kronblad (båda s) betonas vikten av att åtgärder vidtas för att möta kadmiumhotet. Användningen av kadmium i handelsgödsel och spridningen av kadmium till miljön måste kraftigt minskas, framhåller motionärerna.

Utskottet vill understryka att kadmium är ett ämne med allvarliga skadeverkningar på hälsa och miljö. Som motionärerna framhåller är det därför angeläget att insatser görs för att begränsa eller helt ta bort kadmium inom olika användningsområden. Utskottet vill därvidlag peka på att vissa åtgärder i detta syfte redan vidtagits. Sålunda råder enligt förordningen (1985:839) om kadmium förbud mot användning av detta ämne i industrin för ytbehandling eller som stabilisator eller som färgämne. Varor som har ytbehandlats med ett kadmiumämne eller som innehåller ett sådant ämne som stabilisator eller som färgämne får inte heller importeras yrkesmässigt. Av intresse i sammanhanget är även det av riksdagen i december 1986 beslutade åtgärdsprogrammet mot miljöfarliga batterier (prop. 1986/87:55, JoU 1986/87:8).

En källa för betydande spridning av kadmium är handelsgödsel. Utskottet instämmer därför i motionärernas uppfattning om nödvändigheten av att kadmiumhalten i handelsgödsel kraftigt minskas. Satsningar görs också för att få fram handelsgödsel med låg eller ingen kadmiumhalt och därigenom begränsa eller eliminera kadmiumämnets negativa påverkan på människor och miljö. Statsmaktena har t. ex. avsatt särskilda medel för att stödja forsknings- och utvecklingsarbete med inriktning på att ta fram metoder för produktion av handelsgödsel med låg kadmiumhalt. För budgetåret 1986/87 har ca 2 milj. kr. avsatts för ändamålet (prop. 1985/86:74, JoU 1985/86:13). Det kan vidare i sammanhanget påpekas att de satsningar som

görs för att så långt som möjligt minska handelsgödselanvändningen (se prop. 1985/86:74 s. 12, JoU 1985/86:13 s. 102) givetvis får positiva effekter i fråga om kadmiumförekomsten.

Frågan om kadmium i livsmedel har tidigare behandlats av riksdagen med anledning av motioner som rörde livsmedelskontrollen m. m. I sitt av riksdagen godkända betänkande JoU 1984/85:21 hänvisade utskottet till den verksamhet med information om kadmiumhalten i olika livsmedel, kostrekommendationer m. m. som livsmedelsverket bedrev i syfte att motverka ett för högt kadmiumintag i födan. Utskottet pekade också på att förbud mot marknadsföring av vissa livsmedel kunde ifrågakomma om kadmiumhalten var särskilt hög. Något initiativ i frågan från riksdagens sida var enligt utskottet inte påkallat.

Mot bakgrund av dels ovannämnda bestämmelser om kadmiumanvändningen i industrin, dels de övriga insatser som görs i olika sammanhang för att minska spridningen av kadmium i miljön m. m. finner utskottet att flera åtgärder i linje med motionärernas önskemål redan vidtagits. Motionen bör därför enligt utskottets mening inte föranleda någon särskild åtgärd från riksdagens sida.

Behovsprövning av kemiska produkter

I motionerna Jo756 av Viola Claesson m. fl. (vpk), yrkande 2, och Jo781 av Pär Granstedt m. fl. (c) yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till lagregler som öppnar möjlighet till behovsprövning av kemiska produkter. Motionärerna i den förstnämnda motionen anser att en sådan behovsprövning är det radikalaste sättet att begränsa tillverkning, import och användning av kemikalier. I den andra motionen framhålls att många av de nya kemiska produkter som prövas vid kemikaliekontrollen inte fyller några nya ändamål utan redan har motsvarigheter på marknaden. En begränsning av antalet nya kemiska preparat som skulle följa av en införd möjlighet att behovspröva sådana produkter skulle enligt motionärernas mening med all säkerhet medföra stora allmänna miljöfördelar.

Utskottet får erinra om att en motion med liknande syfte tidigare behandlats av riksdagen i samband med ställningstagandena till regeringens förslag till lagstiftning och myndighetskontroll m. m. på kemikalieområdet (se JoU 1984/85:30 s. 28—29). Därvid hänvisade utskottet bl. a. till ett av dåvarande jordbruksministern gjort uttalande i propositionen som gällde bekämpningsmedlen. Enligt departementschefen borde en viss behovsprövning tillämpas så till vida att behovet av den avsedda bekämpningsåtgärden borde prövas vid registreringen. Därvid borde dock i och för sig likvärdiga preparat få användas. Det förhållandet att andra likvärdiga preparat redan fanns registrerade fick alltså inte utgöra tillräcklig grund för att avslå en ansökan om registrering. Med hänvisning till bl. a. detta uttalande förordade utskottet att motionen lämnades utan vidare åtgärd, vilket riksdagen godkände.

Utskottet vill framhålla att det vid den förhandsgranskning av kemiska produkter som skall göras enligt lagen om kemiska produkter finns möjlighet att pröva behovet av den verkan eller effekt som man med den kemiska

produkten avser att åstadkomma. När det gäller redan existerande bekämpningsmedel är det med nuvarande regler också möjligt att ompröva behovet av sådana medel. Ett införande av en behovsprövning av det slag som motionärerna närmast åsyftar, nämligen en prövning som innefattar en jämförelse med andra liknande produkter på marknaden, kan utskottet dock inte ställa sig bakom. Det finns nämligen en inte obetydlig risk för myndighetsstyrd påverkan på konkurrensen mellan företagen, om kontrollmyndigheten skulle pröva behovet av produkten vid en jämförelse med de andra likvärdiga preparat som kan finnas på marknaden. Utskottet vidhåller därför uppfattningen att en behovsprövning med nu angiven inriktning inte bör genomföras.

Med det anförda avstyrker utskottet motionerna Jo756, yrkande 2, och Jo781.

Konsekvenser av uteblivna satsningar på kemikalie- och miljöområdena

I motion Jo756 av Viola Claesson m. fl. (vpk), yrkande 1, yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att det i nuvarande och kommande utredningar på kemikalie- och miljöområdena jämväl skall belysas konsekvenserna av och de samhällsekonomiska kostnaderna för uteblivna satsningar på dessa områden. För att kunna angripa miljöproblemen och kemisamhällets risker fordras enligt motionärernas mening en långsiktig planering, där de politiskt ansvariga tar fasta på samhällsnyttan. Motionärerna påpekar att det i dag saknas samhällsekonomiska beräkningar som visar kostnaderna för uteblivna men framåtsyftande satsningar.

Med anledning av ett motionsyrkande med liknande syfte uttalade utskottet i sitt av riksdagen godkända betänkande JoU 1984/85:30 (s. 20—21), att det enligt utskottets mening varken var lämpligt eller nödvändigt att riksdagen uttalade sig på ett sätt som var ägnat att binda direktiven till kommande utredningar i enlighet med detta yrkande. Utskottet avstyrkte därför motionsyrkandet.

Några nya omständigheter som bör föranleda att riksdagen frångår sitt tidigare ställningstagande har inte framkommit. Utskottet förordar därför att motion Jo756, yrkande 1, avslås.

Produktregistret

Enligt motion Jo756 av Viola Claesson m. fl. (vpk), yrkande 3, bör det produktregister som förs av kemikalieinspektionen göras fullständigt och innehålla alla uppgifter som samhället behöver för kemikaliekontrollen. Registret bör också vara tillgängligt för alla som önskar få insyn i företagens och myndigheternas verksamhet på kemikalieområdet. Ett sådant yrkande framförs också i motion Jo776 av Alf Svensson (c), yrkande 12 delvis.

Utskottet erinrar om att uppbyggnaden av produktregistret sker etappvis. En tredje uppbyggnadsetapp är enligt vad utskottet erfarit snart avslutad. Genom detta s. k. tredje steg i registeruppbyggnaden kommer information att fås främst om de produkter som producenterna själva har bedömt som

hälsofarliga. Avsikten är att etapp tre skall utvärderas. Resultatet av denna utvärdering skall utgöra underlag för bedömning av frågan om bl. a. en fortsatt utbyggnad av produktregistret bör göras, t. ex. i fråga om miljöfarliga produkter och ämnen.

Utskottet anser mot bakgrund av det anförda att yrkandet i motion Jo756 om registrets fortsatta uppbyggnad inte bör föranleda någon särskild åtgärd från riksdagens sida.

I anslutning till önskemålen om produktregistrets tillgänglighet för olika intressenter får utskottet anföra följande.

Verksamheten vid produktregistret omfattas av sekretessbestämmelserna i 8 kap. 6 § sekretesslagen (1980:100). Enligt denna paragraf gäller sekretess, i den utsträckning regeringen föreskriver det, för uppgift om enskilds affärs- eller driftförhållanden, uppfinningar eller forskningsverksamhet, om det kan antas att den enskilde lider skada om uppgiften röjs. Regeringen kan för särskilt fall förordna om undantag från sekretessen, om den finner det vara av vikt att uppgiften lämnas.

I sekretessförordningen (1980:657) har regeringen med stöd av 8 kap. 6 § sekretesslagen föreskrivit att sekretess gäller för utredning, tillståndsgivning och tillsyn enligt lagen om kemiska produkter. Sekretessen gäller dock inte beslut i ärenden.

Vid tillämpningen av sekretesslagen är de fackliga organisationerna jämställda med andra enskilda, dvs. fysiska personer eller juridiska personer som inte är myndigheter. Myndigheter har i princip fri tillgång till samtliga uppgifter i produktregistret.

Av det anförda framgår att frågan om produktregistrets tillgänglighet för utomstående är reglerad i gällande författningar. I likhet med vad utskottet tidigare framhållit då motionsyrkanden med samma syfte behandlats av riksdagen (se JoU 1984/85:30 s. 26—27) vill utskottet understryka att det i första hand bör åligga vederbörande företag att se till att allmänheten får tillgång till de uppgifter om produkterna som den behöver. Enligt utskottets mening bör, bl. a. av hänsyn till önskemålen om öppenhet och saklig debatt i miljö- och hälsofrågor, företagen inte vägra att lämna ut begärda uppgifter om de inte har fullgoda skäl för sin vägran. Utskottet vill också påpeka att skyddsombud, fackliga organisationer, miljöorganisationer och forskare kan för vissa utredningar behöva tillgång även till andra uppgifter om produkters innehåll än dem som avser hälso- eller miljöfarliga beståndsdelar. Det bör enligt utskottets mening ligga i näringslivets intresse att söka tillgodose även detta behov. Det kan vidare nämnas att den som hanterar en produkt har berättigade krav att få tillförlitlig information om produktens eventuella hälso- eller miljöfarliga effekter. Sådana krav kan tillgodoses inom ramen för bestämmelserna om produktinformation, dvs. skyldigheten för företagen att genom märkning på produkten eller på annat sätt lämna uppgifter av betydelse från hälso- eller miljöskyddssynpunkt (8 § lagen om kemiska produkter).

Med det anförda föreslår utskottet att motionerna Jo756, yrkande 3, och Jo776, yrkande 12 (delvis) inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

Frågor om information till medborgarna om hälso- och miljörisker i omgivningen tas upp i motion Jo756 av Viola Claesson m. fl. (vpk), yrkande 4. Enligt motionärernas mening är det olämpligt att myndigheterna så som nu sker överlåter informationsansvaret på företag och liknande. Motionärerna anser att samhället skall ta det reella ansvaret för att informationen till medborgarna sker på ett tillfredsställande sätt.

Utskottet anser i likhet med motionärerna att det är angeläget att allmänheten får tillfredsställande information om bl. a. de egenskaper hos produkterna som kan vara av betydelse från hälso- och miljöskyddssynpunkt. Det är också viktigt att arbetstagarnas informationsbehov uppmärksammas. Konsumenterna och arbetstagarna har väsentligt mindre möjligheter än företagen att på egen hand skaffa sig information.

Myndigheterna har ett stort ansvar för informationen. Kemikalieinspektionen har inom kemikalieområdet ett huvudansvar för samhällets information till konsumenter och arbetstagare samt till tillverkare, importörer och andra leverantörer. Det är vidare en central uppgift för inspektionen att utifrån sin sakkunskap på kemikalieområdet svara för en informationsservice till andra myndigheter som arbetar inom detta område. Stöd till berörda regionala och lokala tillsynsmyndigheter, t. ex. genom allmänna råd och information, är också en naturlig uppgift för kemikalieinspektionen och övriga berörda centrala myndigheter, var och en inom sitt ansvarsområde.

Utskottet vill framhålla att det är varken lämpligt eller praktiskt genomförbart att samhället tar över hela informationsansvaret. Huvudansvaret för produktinformationen på kemikalieområdet bör följaktligen liksom hittills i första hand ligga på företagen själva. Deras ansvar för att brukarna får utförlig information om de risker användningen av olika produkter medför och om nödvändiga skyddsåtgärder bör därför inte i något avseende inskränkas. Brister i informationen från företagens sida bör enligt utskottets mening rättas till genom tillsynsåtgärder från myndigheternas sida, inte genom att samhället övertar informationsansvaret.

Med hänvisning till det anförda förordar utskottet att motion Jo756 yrkande 4 lämnas utan åtgärd.

Utvärdering av kemikalieinspektionen

I motion Jo776 av Alf Svensson (c) yrkas att kemikalieinspektionens verksamhet utvärderas (yrkande 12 delvis).

Enligt uttalande av dåvarande jordbruksministern i den proposition som innehöll förslag om inrättande av kemikalieinspektionen (prop. 1984/85:118 s. 88) skall de nya arbetsformerna inom inspektionen prövas efter en tvåårsperiod, dvs. efter utgången av år 1987. Detta uttalande får anses väsentligen tillgodose motionärens önskemål. Motionen i berörd del bör därför inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottet hemställer

1. beträffande *användning av biologiska bekämpningsmedel*
att riksdagen avslår motion 1985/86:Jo232,

2. beträffande *användning och spridning av kemiska bekämpningsmedel*

a) att riksdagen avslår motion 1985/86:Jo716,

b) att riksdagen avslår motion 1985/86:Jo776 yrkande 3,

c) att riksdagen avslår motion 1985/86:Jo776 yrkande 4,

3. beträffande *användning och spridning av kadmium*
att riksdagen avslår motion 1985/86:Jo751,

4. beträffande *behovsprövning av kemiska produkter*
att riksdagen avslår motionerna 1985/86:Jo756 yrkande 2 och 1985/86:Jo781,

5. beträffande *konsekvenser av uteblivna satsningar på kemikalie- och miljöområdena*
att riksdagen avslår motion 1985/86:Jo756 yrkande 1,

6. beträffande *produktregistret*
att riksdagen avslår motionerna 1985/86:Jo756 yrkande 3 och 1985/86:Jo776 yrkande 12 delvis,

7. beträffande *information*
att riksdagen avslår motion 1985/86:Jo756 yrkande 4,

8. beträffande *utvärdering av kemikalieinspektionen*
att riksdagen avslår motion 1985/86:Jo776 yrkande 12 i återstående del.

Stockholm den 9 december 1986

På jordbruksutskottets vägnar

Karl Erik Olsson

Närvarande: Karl Erik Olsson (c), Håkan Strömberg (s), Grethe Lundblad (s), Arne Andersson i Ljung (m), Ove Karlsson (s), Lars Ernestam (fp), Martin Segerstedt (s), Sven Eric Lorentzon (m), Margareta Winberg (s), Kerstin Gellerman (fp), Jens Eriksson (m), Åke Selberg (s), Lennart Brunander (c), Jan Jennehag (vpk) och Leif Marklund (s).

Reservationer

1. Användning och spridning av kemiska bekämpningsmedel (mom. 2 c)

Jan Jennehag (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 6 börjar med "Vad beträffar" och slutar med "riksdagens åtgärd" bort ha följande lydelse:

När det gäller den i motion Jo776 aktualiserade frågan om förbud mot användningen av kemiska bekämpningsmedel inom vissa tätbebyggda områden (yrkande 4) konstaterar utskottet i likhet med motionären att det i dag används större mängder sådana medel inom dessa områden än inom andra markområden. Som motionären framhåller kan hälsorisker förknippas med spridning av bekämpningsmedel inom tätbebyggda områden. Enligt utskottets mening kan bekämpningsmedelsanvändningen i privata trädgårdar, i kommunala parker och på annan liknande mark i tätorterna inte motiveras av några angelägna behov. Utskottet delar därför motionärens uppfattning om önskvärdheten av ett generellt förbud mot den nu ifrågavarande användningen. Yrkandet om ett sådant förbud tillstyrks sålunda av utskottet. Det bör ankomma på regeringen att lägga fram förslag till erforderliga författningsändringar. Vad utskottet sålunda anfört med anledning av motion Jo776 yrkande 4 bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 2 c bort ha följande lydelse:

> 2. beträffande *användning och spridning av kemiska bekämpningsmedel*
>
> c) att riksdagen med anledning av motion 1985/86:Jo776 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om framläggande av förslag till förbud mot användning och spridning av kemiska bekämpningsmedel inom vissa tätbebyggda områden.

2. Behovsprövning av kemiska produkter (mom. 4)

Jan Jennehag (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 7 med "Utskottet vill" och slutar på s. 8 med "och Jo781" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill framhålla att det vid den förhandsgranskning av kemiska produkter som skall göras enligt lagen om kemiska produkter är möjligt att pröva behovet av den verkan eller effekt som man med produkten avser att åstadkomma. När det gäller redan existerande bekämpningsmedel är det med nuvarande regler också möjligt att ompröva behovet av sådana medel. En behovsprövning som innefattar en jämförelse med andra liknande produkter på marknaden förekommer dock inte. I motionerna har redovisats de nackdelar från bl. a. miljösynpunkt som följer av att en behovsprövning med nämnda inriktning inte görs. Utskottet kan ansluta sig till motionärernas synpunkter och anser att en behovsprövning av detta slag kan leda till att antalet kemiska produkter minskar, vilket i sin tur medför påtagliga miljöfördelar. Med hänsyn härtill förordar utskottet att det införs möjlighet att pröva om nya kemiska produkter behövs mot bakgrund av de eventuella likvärdiga produkter som kan finnas på marknaden. Det bör även enligt utskottets mening eftersträvas att på sikt införa en behovsprövning som innefattar redan existerande kemiska produkter.

Med det anförda tillstyrker utskottet motionsyrkandena om att riksdagen hos regeringen begär förslag till regler som öppnar möjligheter till behovsprövning av kemiska produkter.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *behovsprövning av kemiska produkter*
att riksdagen med bifall till motionerna 1985/86:Jo756 yrkande 2 och 1985/86:Jo781 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om framläggande av förslag till regler om behovsprövning av kemiska produkter.

3. Konsekvenser av uteblivna satsningar på kemikalie- och miljöområdena (mom. 5)

Jan Jennehag (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 8 som börjar med "Några nya" och slutar med "yrkande 1, avslås" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att miljö- och resurspolitiken måste inriktas på hushållning och varsamhet med naturresurserna och på omsorg om människors hälsa. Det innebär att den industriella produktionen maste inriktas på behov och social nytta snarare än på kortsiktiga vinstsyften. De allvarliga miljöproblem som drabbar vårt land kan inte bemästras om inte samhället tar ansvar för en långsiktig planering där samhällsnyttan överväger. I dag saknas samhällsekonomiska beräkningar som visar kostnaderna för uteblivna satsningar på kemikalie- och miljöområdena. Den bristen måste man komma till rätta med i kommande utredningar på dessa områden. Utskottet tillstyrker därför motion Jo756 yrkande 1.

dels att utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *konsekvenser av uteblivna satsningar på kemikalie- och miljöområdena*
att riksdagen med bifall till motion 1985/86:Jo756 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om kommande utredningar på kemikalie- och miljöområdena.

4. Produktregistret (mom. 6)

Jan Jennehag (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 9 som börjar med "Av det" och slutar med "riksdagens åtgärd" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill understryka att en väl uppbyggd organisation för kemikaliekontrollen på alla nivåer kräver att myndigheterna får full insyn i företagens hantering av kemiska ämnen och produkter. Ett stort problem inom nuvarande kemikaliekontroll är att samhället saknar uppgift om det stora flertalet ämnen och produkter som är i bruk. Tillverkare och importörer måste därför åläggas att rapportera alla uppgifter som behövs för kontrollen. Rapportskyldigheten bör utnyttjas för att bygga upp ett fullständigt produktregister. Detta register måste göras tillgängligt för alla som har befogad anledning till insyn i företagens och myndigheternas verksamhet. Detta gäller särskilt för skyddsombud och andra fackliga företrädare samt för dem som på olika nivåer i produktionsprocessen är utsatta för risker med hälso- och miljöfarliga ämnen och framställningsmtoder. Det bör an-

komma på regeringen att se till att en sådan rapportskyldighet införs och att produktregistret blir tillgängligt för de intressenter som utskottet angett. Vad utskottet sålunda anfört bör ges regeringen till känna. Utskottets ställningstagande innebär att motionerna Jo756 yrkande 3 och Jo776 yrkande 12 (delvis) tillgodoses.

dels att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. beträffande *produktregistret*

att riksdagen med anledning av motionerna 1985/86:Jo756 yrkande 3 och 1985/86:Jo776 yrkande 12 (delvis) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om ett fullständigt och öppet produktregister.

5. Information (mom. 7)

Jan Jennehag (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 10 som börjar med "Utskottet vill" och slutar med "utan åtgärd" bort ha följande lydelse:

Utskottet kan konstatera att den kommersiella rådgivningen och informationen från företagens sida i kemikaliefrågor ökat väsentligt under det senaste årtiondet, medan resurserna för samhällets rådgivning och information på området minskat. Det är enligt utskottets mening klart otillfredsställande att människors behov av information i dessa så viktiga frågor i en allt större utsträckning tillgodoses enbart av företagen, som är parter i sammanhanget. För att utvecklingen skall styras i önskvärd riktning fordras att myndigheterna tar det reella ansvaret för att informationen till medborgarna sker på ett tillfredsställande sätt. Utskottet tillstyrker därför motion Jo756 yrkande 4.

dels att utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

7. beträffande *information*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86:Jo756 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om information till medborgarna.